

Warszawa, dnia 14 grudnia 2022 r.

Stanowisko
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych

1. Przedmiot sprawy.

W dniu 28 października 2022 r. do Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu Krajowej Rady Radców Prawnych skierowany został wniosek o dokonanie interpretacji treści umowy o świadczenie przez radcę prawnego usług prawnych w zakresie jej zgodności z zasadami etyki zawartymi w Kodeksie Etyki Radcy Prawnego. Wnioskujący zwrócił się do Komisji z pytaniem, czy w umowie z klientem dopuszczalne jest zawarcie następującego postanowienia:

„Wypowiedzenie niniejszej umowy przez jedną ze stron możliwe jest tylko z ważnych przyczyn i w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Jeżeli Kancelaria nie ponosi winy umyślnej ani winy w postaci rażącego niedbalstwa za okoliczności, które w świetle obowiązującego prawa są podstawą skutecznego wypowiedzenia - zachowuje pełne prawo do umówionego wynagrodzenia.”

W ocenie Wnioskującego, wskazane postanowienia umowy o świadczeniu usług prawnych mogą być stosowana z konsumentem bowiem nie jest sprzeczny z art. 746 oraz art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego.

2. Źródła prawa i materiały wykorzystane do zajęcia stanowiska

Dla przedstawienia stanowiska w sprawie, oparto się na następujących przepisach prawa:

- a) Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 Kodeks Cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 poz. 1360) – art. 353¹, art. 746 art. 385¹ § 1,
- b) Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1166.) - art. 8 ust. 4, art. art. 22(5) ust. 1,
- c) Kodeks Etyki Radcy Prawnego - Uchwała Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego – art. 36 ust. 1, art. 43, art. 53

oraz odwołano się do następującej literatury przedmiotu:

Tomasz Scheffler (red.), Włodzimierz Chróścik, Gerard Dźwigała, Leszek Korczak, Jarosław

Sobotka, Anita Woroniecka, Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Komentarz, 3. wydanie, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2021.

3. Analiza zagadnienia

Zgodnie z art. 8 ust. 4 Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. Z 2022 r. poz. 1166.) zakres pomocy prawnej, termin i warunki jej wykonywania oraz wynagrodzenie określa umowa. Natomiast art. 22(5) ust. 1 cyt. wyżej ustawy stanowi, iż wynagrodzenie za czynności radców prawnych objęte regulacją w/w przepisu ustala umowa z klientem.

Nie ulega wątpliwości, że umowa pomiędzy profesjonalnym pełnomocnikiem (radcą prawnym) a klientem jest umową cywilnoprawną, do której stosują się ogólne zasady prawa cywilnego, w tym również zasada swobody umów (art. 353¹ k.c.). Określanie elementów tej umowy, w tym również zasad dotyczących wynagrodzenia radcy prawnego, a także rozliczenia się z klientem po dokonaniu wypowiedzenia umowy, podlega zasadom etyki. Wskazując na powyższe należy stwierdzić, że swoboda umów zawieranych pomiędzy radcą prawnym a klientem nie jest nieograniczona.

Zgodnie z zasadami zawartymi w art. 36 ust 1 i 43 ust. 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego podejmując się świadczenia pomocy prawnej radca prawny przed przystąpieniem do świadczenia pomocy prawnej obowiązany jest ustalić z klientem wysokość wynagrodzenia lub sposób jego ustalenia. Z treści art. 36 ust 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego wynika, iż wysokość wynagrodzenia powinna być ustalana przy uwzględnieniu koniecznego nakładu pracy, wymaganej specjalistycznej wiedzy, umiejętności i odpowiedniego doświadczenia, stopnia trudności i złożoności sprawy, jej precedensowego bądź nietypowego charakteru, miejsca i terminu świadczenia pomocy prawnej lub innych szczególnych warunków wymaganych przez klienta, znaczenia sprawy dla klienta, odpowiedzialności radcy prawnego wiążącej się z prowadzeniem sprawy, utraty lub ograniczenia możliwości pozyskania innych klientów oraz rodzaju więzi z klientem.

Przy formułowaniu w umowie zasad rozliczenia radcy prawnego z klientem nie należy pomijać przepisów Kodeksu cywilnego, dotyczących umowy zlecenia. W świetle art. 746 § 1 k.c., jeżeli wypowiedzenia dokonał klient to zobowiązany będzie zapłacić radcy prawnemu część wynagrodzenia odpowiadającą jego dotychczasowym czynnościom, a jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu naprawić wyrządzoną szkodę.

Co do zasady nie ma ograniczeń dotyczących wypowiedzenia umowy o świadczenie usług prawnych. Jednak strony umowy mogą zrzec się możliwości wypowiedzenia zlecenia „w każdym czasie”. Wynikająca z art. 353¹ k.c. swoboda kontraktowania dopuszcza możliwość określenia w umowie terminów i sposobów ustania tej umowy. Takie postanowienia umowne stanowią modyfikację i w istocie ograniczenie uprawnień dającego zlecenie, ale w zgodzie z obowiązującymi

przepisami. Strony umowy nie mogą tylko z góry zrzec się uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów, ponieważ stoi temu na przeszkodzie obowiązujący przepis art. 746 § 3 k.c. (wyrok S.N. z dnia 11 września 2002 r., V CKN 1152/00). Wynikająca zatem z art. 746 k.c. norma pozwalająca wypowiedzieć zlecenie każdej ze stron w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów, ma charakter względnie obowiązujący. W umowie zlecenia można więc wyłączyć tę możliwość w odniesieniu do jednej lub obu stron.

Nie ma zatem wątpliwości, że zawarcie w umowie z Klientem postanowienia o treści : „wypowiedzenie niniejszej umowy przez jedną ze stron możliwe jest tylko z ważnych przyczyn i w formie pisemnej pod rygorem nieważności” jest dopuszczalne.

Drugi problem, jaki zarysował się na tle niniejszej sprawy, dotyczy sposobu uregulowania w umowie kwestii związanej z rozliczeniem się z klientem po dokonaniu przez niego wypowiedzenia umowy w sytuacji, gdy Kancelaria nie ponosi winy umyślnej ani winy w postaci rażącego niedbalstwa za okoliczności, które w świetle obowiązującego prawa są podstawą skutecznego wypowiedzenia.

W świetle art. 746 § 1 k.c., jeżeli wypowiedzenia dokonał klient, to zobowiązany będzie zwrócić radcy prawnemu wydatki, które ten poczynił w celu należytego wykonania zlecenia oraz zapłacić część wynagrodzenia odpowiadającą jego dotychczasowym czynnościom, a jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu naprawić wyrządzoną szkodę. Z treści cytowanego przepisu wynika, że jeżeli klient dokonał wypowiedzenia umowy jest zobowiązany do zapłaty części wynagrodzenia radcy prawnemu wynikającego z zakresu podjętych przez niego dotychczas czynności, przy czym przepis ten nie uzależnia prawa do części wynagrodzenia od winy czy rażącego niedbalstwa za okoliczności, które są podstawą do wypowiedzenia umowy.

Wynagrodzenie "odpowiadające dotychczasowym czynnościom", o którym mowa w art. 746 § 1 k.c., to takie wynagrodzenie, którego wysokość w porównaniu z wynagrodzeniem ustalonym w umowie, uzależniona jest zakresu czynności podjętych przez przyjmującego zlecenie z tymi, które miał dokonać w ramach wykonania zlecenia oraz odniesiona do zamierzonego przez strony celu umowy.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzono, że w razie odpłatnej umowy zlecenia dający zlecenie jest obowiązany, niezależnie od powodu wypowiedzenia, uiścić część wynagrodzenia odpowiadającą dotychczasowym czynnościom. Nie ma wątpliwości, że oznacza to obowiązek zapłaty za czynności definitywnie dokonane do daty wygaśnięcia stosunku zobowiązaniowego. Czynności późniejsze nie mieszczą się w ramach podstawy wypłaty wynagrodzenia.

Należy przy tym rozdzielić zobowiązanie Klienta do zapłaty na rzecz radcy prawnego wydatków które ten poczynił w celu należytego wykonania zlecenia oraz zapłaty części wynagrodzenia odpowiadającej jego dotychczasowym czynnościom od zobowiązania Klienta do naprawienia wyrządzonej szkody w sytuacji, gdy wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu. O ile art 746 § 1 zd. pierwsze k.c dotyczy zapłaty na rzecz radcy prawnego wydatków które ten

poczynił w celu należytego wykonania zlecenia oraz zapłaty części wynagrodzenia odpowiadającej jego dotychczasowym czynnościom, o tyle podstawowym celem przepisu w art. 746 § 1 zd. drugie k.c. jest ochrona interesu radcy prawnego przez naprawienie szkody, jaką poniósł w wyniku przedterminowego zakończenia stosunku prawnego zlecenia bez ważnej przyczyny.

Stosunek prawny zlecenia opiera się na szczególnej relacji zaufania stron. Przepis art. 746 k.c. pozwala na zakończenie tej relacji z woli zleceniodawcy "w każdym czasie", równoważąc jednocześnie interes także drugiej strony, przez umożliwienie jej uzyskania odszkodowania w przypadku, gdy układ relacji stron nie stwarzał uzasadnionej podstawy do wypowiedzenia umowy.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że proponowana przez wnioskującego treść umowy: „Jeżeli Kancelaria nie ponosi winy umyślnej ani winy w postaci rażącego niedbalstwa za okoliczności, które w świetle obowiązującego prawa są podstawą skutecznego wypowiedzenia - zachowuje pełne prawo do umówionego wynagrodzenia” jest sprzeczna z normą zawartą w art. 746 k.c. Przepis ten bowiem w sposób wyraźny stanowi, że przyjmujący zlecenie, w przypadku wypowiedzenia umowy, uprawniony jest do części wynagrodzenia. Natomiast, jeżeli zostały spełnione przesłanki wynikające z cyt. przepisu, radcy prawnemu przysługuje wobec klienta żądanie naprawienia wyrządzonej szkody.

Rozstrzygając kwestię będącą przedmiotem pytania należy odwołać się również do treści art. 53 ust. 4 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego. Zgodnie z tym przepisem radca prawny przystępujący do sprawy lub ją przejmujący powinien poinformować klienta o potrzebie rozliczenia się z dotychczasowym lub poprzednim doradcą, pełnomocnikiem lub obrońcą. W przepisie tym zaakcentowano potrzebę rozliczenia się z dotychczasowym pełnomocnikiem, przy czym należy przyjąć, że chodzi o czynności które dotychczas w sprawie wykonał ustępujący pełnomocnik. Przepis ten nie określa do jakiego rodzaju stosunków prawnych, będących podstawą współpracy radcy prawnego z klientem, się odnosi, co oznacza, że należy go stosować w każdej sytuacji odpłatnej umowy radcy prawnego z klientem. Można wydedukować, iż w świetle zasad etyki ustępującemu radcy prawnemu należy się wynagrodzenie proporcjonalne do nakładu pracy jaki poczynił przy prowadzeniu sprawy. Natomiast kwestią pozostającą poza spektrum rozważań Komisji jest sposób określenia części należnego radcy prawnemu wynagrodzenia. Należy wskazać, że wynagrodzenie radcy prawnego winno wynikać z zakresu podjętych przez niego czynności zmierzających pełnego wykonania umowy.

4. Podsumowanie

Rozważenie powyższych okoliczności nie może uzasadniać twierdzenia, że w przypadku wypowiedzenia umowy o świadczenie usług prawnych przez klienta, nawet w sytuacji, gdy radca prawny nie ponosi winy umyślnej ani winy w postaci rażącego niedbalstwa za okoliczności, które w świetle obowiązującego prawa są podstawą skutecznego wypowiedzenia umowy, radcy prawnemu przysługuje całe wynagrodzenie. Jeżeli zostały spełnione przesłanki wynikające z przepisu art. 746

KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

40 LAT
SAMORZĄDU RADCÓW
PRAWNYCH 1982-2022

KRAJOWA IZBA RADCÓW PRAWNYCH | ul. Powązkowska 15, 01-797 Warszawa | tel.: 22 300 86 40 | kirp@kirp.pl

k.c., radcy prawnemu przysługuje ewentualnie wobec klienta żądanie naprawienia wyrządzonej szkody.

Przewodniczący
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych
Ryszard Wilmanowicz